

University Counseling Center Counselors' Perceptions of Their Role in Preventing Psychoactive Substance Use Among Students

Fateme Jalali Najafabadi¹, Ebrahim Naeimi²

- (Corresponding Author), PhD in Counseling, Master of Science in School Counseling, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Allameh Tabatabaie University, Tehran, Iran.
fatemejalali.16@gmail.com
- PhD in Counseling, Associate Professor, Counseling Department, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Allameh Tabatabaie University, Tehran, Iran.
naeimi@atu.ac.ir

The article is taken from a research project by the Ministry of Science's Office of Counseling, Health, and Lifestyle

ABSTRACT

Received: 16/12/2025 - Accepted: 22/12/2025

Aim: The aim of the present study was to examine university counseling center counselors' perceptions of their role in preventing psychoactive substance use among students. **Methods:** This study adopted a qualitative approach and was conducted using thematic analysis. The study population consisted of counselors working in university counseling centers. The sample included 13 counselors with experience in the field of addiction from the counseling centers of the University of Tehran, Allameh Tabataba'i University, Alzahra University, Sharif University of Technology, Amirkabir University of Technology, Iran University of Science and Technology, Khajeh Nasir al-Din Tusi University, Isfahan University of Technology, University of Isfahan, University of Tabriz, University of Gilan, University of Shiraz, and Ferdowsi University of Mashhad. Participants were selected using criterion-based purposive sampling. Data related to the research question were collected through semi-structured interviews and analyzed using thematic analysis. **Findings:** Following interview analysis and coding, 30 sub-themes and 9 main themes were identified. These included: counselors' attention to risk factors; raising awareness among students; raising awareness among influential individuals connected with students; preventive education; therapeutic intervention based on professional frameworks; counselors' attention to facilitative components in prevention; the effective capacity of universities in prevention; barriers influencing counselors' attention to prevention; and the role of community-based factors in prevention. **Conclusion:** Based on the findings, it can be concluded that although university counseling center counselors emphasize awareness-raising activities and skills training, they place greater emphasis on treatment and secondary and tertiary prevention. In the domain of primary prevention, they considered other factors to be more influential. Therefore, university counseling centers need to take more effective action in primary prevention and expand their efforts in this area. Accordingly, the development of a coherent prevention program and the organization of training courses for counselors by higher-level authorities across all universities are considered essential.

Keywords: Role; university counselors; prevention; substance abuse; students; youth

فصلنامه علمی پژوهشهای مشاوره
انجمن مشاوره ایران
جلد ۲۴، شماره ۹۶، زمستان ۱۴۰۴
مقاله پژوهشی

e-issn:4018-2717

p-issn:400-2717X

DOI: 10.18502/qjcr.v24i96.20840

ادراک مشاوران مراکز مشاوره دانشگاه‌ها از نقش خود در پیشگیری ازمصرف روان‌گردان‌ها در دانشجویان

فاطمه جلالی نجف‌آبادی^۱، ابراهیم نعیمی^۲

۱. (نویسنده مسئول)، کارشناسی ارشد مشاوره مدرسه، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران،
fatemejalali.16@gmail.com

۲. دکتری مشاوره، دانشیار، گروه مشاوره، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.
naeimi@atu.ac.ir

(صفحات ۱۵۰-۱۷۷)

چکیده

مقاله برگرفته از طرح پژوهشی دفتر مشاوره، سلامت و سبک زندگی وزارت علوم می‌باشد.

هدف: هدف پژوهش حاضر مطالعه ادراک مشاوران مراکز مشاوره دانشگاه‌ها از نقش خود در پیشگیری از مصرف روان‌گردان‌ها در دانشجویان بود. **روش:** این پژوهش با رویکرد کیفی و با روش تحلیل مضمون انجام شد. جامعه مورد مطالعه این تحقیق، مشاوران مراکز مشاوره دانشگاه‌ها بودند. گروه نمونه شرکت‌کننده در پژوهش شامل ۱۳ نفر از مشاوران (باتجربه در زمینه اعتیاد) مراکز مشاوره دانشگاه‌های تهران، علامه طباطبائی، الزهرا، صنعتی شریف، صنعتی امیرکبیر، علم و صنعت، خواجه نصیرالدین طوسی، صنعتی اصفهان، اصفهان، تبریز، گیلان، شیراز و فردوسی مشهد بودند. روش نمونه‌گیری در پژوهش حاضر به صورت هدفمند ملاکی بود. داده‌های مرتبط با سؤال پژوهش با استفاده از مصاحبه نیمه‌ساختاریافته جمع‌آوری شدند و یافته‌های پژوهش به روش تحلیل مضمون، مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. **یافته‌ها:** پس از تحلیل مصاحبه‌ها و کدگذاری آن‌ها، ۳۰ مضمون فرعی و ۹ مضمون اصلی شامل: توجه مشاوران به عوامل خطر، آگاهی بخشی به دانشجویان، آگاهی بخشی به افراد مؤثر در ارتباط با دانشجویان، آموزش‌های پیشگیرانه، مداخله درمانی مبتنی بر چارچوب حرفه‌ای، توجه مشاوران به مؤلفه‌های تسهیل‌گری در پیشگیری، ظرفیت مؤثر دانشگاه در پیشگیری، بازدارنده‌های مؤثر در توجه مشاوران به موضوع پیشگیری و نقش عوامل مؤثر جامعه‌محور در پیشگیری استخراج گردید. **نتیجه‌گیری:** براساس یافته‌های به‌دست آمده، می‌توان بیان کرد که مشاوران مراکز مشاوره دانشگاه‌ها با وجود توجه بر فعالیت‌های آگاهی‌بخش و آموزش مهارت‌ها، بیشتر بر نقش درمان و پیشگیری ثانویه و ثالث توجه دارند و در نقش پیشگیری اولیه، عوامل دیگر را مؤثرتر می‌دانستند. بنابراین لازم است تا مراکز مشاوران دانشگاه‌ها در زمینه پیشگیری اولیه مؤثرتر عمل کنند و در جهت انجام اقدامات بیشتری در این زمینه گام بردارند، لذا تدوین یک برنامه منسجم و برگزاری دوره‌های آموزشی برای مشاوران در این مورد از طرف مقامات بالادستی برای تمام دانشگاه‌ها ضروری است.

واژه‌های کلیدی: نقش، مشاوران دانشگاه، پیشگیری، سوء مصرف مواد، دانشجویان، جوانان

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۹/۲۶ - تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۱۰/۰۱

مقدمه

امروزه اعتیاد به روان‌گردان‌ها در بین جوانان یک مسئله بزرگ ملی و بین‌المللی است و اثرات منفی اجتماعی، روانی، بهداشتی و مالی را به جای می‌گذارد. علیرغم تلاش‌های فراوان برای مقابله با این معضل مهم، تعداد افرادی که تحت تأثیر این مسئله قرار گرفته‌اند همچنان رو به افزایش است و عادات مصرف آنان به خصوص در بین دانشجویان تغییر می‌کند (اولاینکا^۱، ۲۰۲۲). رشد و افزایش اعتیاد به روان‌گردان‌ها در جوامع مختلف، به عنوان یک مسئله، دغدغه بسیاری از دولت‌ها، صاحب‌نظران و متخصصان و همچنین خانواده‌ها شده است (قاسم‌زاده، ۱۴۰۲). اعتیاد حالتی است که شخص از نظر روحی و روانی و جسمی به ماده‌هایی وابسته می‌شود و احساس اجبار به به ادامه مصرف آن را دارد (مقدم، ۱۴۰۱). نتایج مطالعات و مشاهدات، حاکی از آن است که تمایل به اعتیاد و مصرف مواد اعتیادآور در بین دانشجویان وجود دارد و نگرانی‌هایی را به همراه دارد. گزارش پیمایش‌ها به طور ممتد نشان‌دهنده آن است که گستره مصرف مواد در بین جوانان بیشتر از افراد بزرگسال است (قاسم‌زاده، ۱۴۰۴؛ کامکار و همکاران، ۱۳۹۹). عوامل متعدد و مؤثری وجود دارند که منجر به گرایش جوانان به سمت مصرف مواد و روان‌گردان‌ها می‌شوند. نتایج پژوهش حبیبی و همکاران (۱۴۰۱) نشان داد که جوانان متأثر از عوامل برون فردی از جمله: خانواده، رسانه، جامعه و جو هم‌تایان یا علائق مشترک و یا ابعاد درون فردی همچون تأثیر از شخصیت‌های مشهور فیلم، ناراحتی‌های روان‌شناختی و یا ضعف‌های مهارتی، بیشتر احتمال دارد تا به سمت مصرف سیگار و ادامه آن گرایش پیدا کنند. همچنین نداشتن قدرت نه گفتن، عزت نفس و اعتماد به نفس پایین، دشواری دروس تحصیلی، درگیری در مسائل عاطفی، نداشتن قدرت حل مسئله و عدم تاب‌آوری در برابر چالش‌های موجود می‌تواند دانشجویان را به دنبال تسکین‌های موقت و روانه اعتیاد کند. (دهقانی، ۱۴۰۰). مصرف

مواد در بین جوانان به دلیل نقش و حساسیت این دوره از زندگی افراد، از اهمیت بالایی برخوردار است. این موضوع وقتی مهم‌تر می‌شود که شیوع مصرف مواد در بین دانشجویان مطرح می‌شود. مطالعات در این زمینه حاکی از آن است که دانشجویان دانشگاه‌ها، که بخشی از نیروی جوان جامعه هستند، در معرض خطر اعتیاد به روان‌گردان‌ها قرار دارند (بهادری خسروشاهی و خانجانی، ۱۳۹۲). باتوجه به پژوهش‌های انجام شده و مطالعه روند اعتیاد در بین دانشجویان، شیوع سالانه استفاده از مواد روان‌گردان از ۳۴ درصد در سال ۲۰۰۶، به ۴۷ درصد در سال ۲۰۱۹ افزایش یافته است که تاکنون بالاترین میزان مصرف بوده است (اسکالنیگ و مگز^۱، ۲۰۲۰). و همان‌طور که از پژوهش‌ها برمی‌آید فراوانی مصرف مواد در بین قشر جوان بیشتر از سالمندان است (آلینسکی و همکاران^۲، ۲۰۲۲). در ایران نیز مطابق با نتایج مرکز آمار ایران، گرایش به اعتیاد و مواد مخدر در طی سال‌های اخیر روندی افزایشی داشته است (عشایری و همکاران، ۱۴۰۳). نتایج پژوهش رضاخانی مقدم و همکاران (۱۳۹۱) نشان داد شیوع مصرف مواد مخدر در بین دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی تهران ۳۳ درصد و دانشگاه تهران ۳۷/۵ درصد و شروع اولین مصرف بسیاری از موارد در دوران دانشجویی بوده است. از سوی دیگر، در چند دهه اخیر یکی از مهم‌ترین دغدغه‌های جوامع، کاهش سن مصرف مواد مخدر بوده است (مانریکو میلونز و همکاران^۳، ۲۰۲۱). بنابراین مود توجه قرار دادن این موضوع در میان دانشجویان از موضوعات مهم نظام‌های آموزشی است که می‌تواند نقش مهمی را در شناسایی عوامل مرتبط با مصرف مواد و ارائه استراتژی‌های مؤثر در جهت پیشگیری و درمان مصرف مواد و اعتیاد دانشجویان ایفا نماید (منصوری و همکاران، ۱۳۹۵). یکی از مهم‌ترین روش‌های کاهش اعتیاد، کاهش تقاضا یا واکسینه کردن جوانان در مقابل مصرف مواد است. راهکارهای زیادی ارائه شده اما وجه مشترک همه آن‌ها افزایش سطح آگاهی و دانش و

1. Schulenberg & Maggs

2. Alinsky, & et al

3. Manrique-Millonnes, & et al

مهارت‌های عملی به منظور پیشگیری از مصرف مواد است. پیشگیری از مصرف مواد روان‌گردان از مهم‌ترین مسائلی است که در دهه‌های پیشین در محافل اجتماعی، سیاسی و علمی مورد توجه قرار گرفته است. کوشش‌های پیشگیرانه در درجه اول با هدف جلوگیری از بروز مشکلات جمعی و فردی برای جامعه است. بر همین اساس، یکی از وظایف متولیان تعلیم و تربیت، برنامه ریزی درباره‌ی پیشگیری است که با ارائه آموزش‌های عملی به نوجوانان و جوانان میسر می‌شود. آموزش جهت پیشگیری از اعتیاد می‌تواند نگرش صحیحی در نوجوانان و جوانان درباره اثرهای مصرف مواد روان‌گردان ایجاد کند. شناخت نادرست نوجوانان و جوانان درباره خطرات اعتیاد و مواد روان‌گردان ممکن است او را به دامن اعتیاد سوق دهد (دائمی، ۱۳۹۲، عماری و همکاران، ۱۳۹۰).

پژوهش دادفرنیا و همکاران (۱۴۰۳) نشان داده است که ویژگی‌های شخصیتی و تنظیم هیجان در پیش‌بینی گرایش به اعتیاد در بین دانشجویان مؤثر هستند که می‌توان با کارگاه‌های آموزشی در این زمینه گامی برای پیشگیری از این معضل اجتماعی برداشت. برخی از تحقیقات دیگر بیان کرده‌اند که پیشگیری از مصرف مواد در بین دانشجویان مستلزم یک رویکرد چند بعدی است که مقوله‌های آموزشی، اجتماعی، فرهنگی و سلامت و بهداشت را در نظر داشته باشد (آدو و همکاران^۱، ۲۰۲۴).

از جمله عوامل مؤثر در جهت پیشگیری و حل بسیاری از مشکلات دانشجویان می‌توان به ارائه خدمات برای حل مشکلات مرتبط با خانواده، تحصیل، ازدواج، شغل و اختلالات روانی و رفتاری دانشجویان، انجام پژوهش درمورد مشکلات دانشجویان جهت شناخت عوامل آسیب‌زا، مشاوره با دانشجویان و برقراری ارتباط مؤثر با دیگر واحدهای دانشگاهی در جهت کمک به حل مسائل دانشجویان، اشاره کرد. بنابراین خدمات مشاوره دانشجویی در پیشرفت تحصیلی و فراغت خاطر بیشتر و بهتر برای دانشجویان نقش مهمی را ایفا می‌کند (ادهمی و محمدعلیزاده، ۱۳۸۷).

مراکز مشاوره دانشجویی که در قسمت معاونت دانشجویی دانشگاه‌ها هستند، در راستای افزایش سطح سلامت جسمی، روانی و اجتماعی دانشجویان فعالیت می‌کنند. براساس ارزیابی‌های انجام شده، میزان نیاز دانشجویان به خدمات مشاوره دانشگاه به دلیل افزایش تعداد دانشجویان و پیچیدگی مشکلات و نگرانی آنان افزایش یافته است. علاوه بر این نقش متخصصان مراکز مشاوره دانشگاه‌ها نیز گسترش یافته است. امروزه این متخصصان نه تنها وظیفه مشاوره و ارزیابی فردی دانشجویان را برعهده دارند بلکه مسائلی همچون پیشگیری، آموزش، مشاوره با متخصصان و مدیران امور دانشجویی را باید در نظر داشته باشند (پرینس^۱، ۲۰۱۵)

در پژوهش طولی که آلن و همکاران^۲ (۲۰۱۷) بر روی ۱۲۵۳ دانشجو انجام دادند به این نتیجه دست یافتند که دانشجویان در طول زمان تحصیلشان در دانشگاه فرصت بیشتری نسبت به بعد از فارغ التحصیلی‌شان، برای استفاده از مواد روان گردان دارند و ماهیت پرخطر محیط دانشگاه را تأیید و بر ضرورت تلاش‌های پیشگیرانه از مصرف مواد روان گردان در سطح دانشگاه تأکید کردند. از این رو، شناسایی مشکلاتی که بهداشت روانی دانشجویان را به خطر می‌اندازد، از جمله مسائل مهمی است که مدیریت دانشگاه‌ها باید به آن توجه ویژه داشته باشند و به خصوص مراکز راهنمایی و مشاوره دانشجویی نقش و رسالت مهمی را در این امر دارند. بنابراین لازم است تا این مراکز به برنامه‌ریزی بهتر در ارائه خدمات مطلوب روان شناختی و آگاهی از میزان شیوع مشکلات در بین دانشجویان و علل مراجعه آن‌ها، مجهز شوند (حبیب‌زاده، ۱۳۹۲). از طرف دیگر ادراک مشاوران دانشگاه‌ها از نقش‌های خود در این زمینه مسئله حائز اهمیتی به شمار می‌رود. وجدانی همت و کلانتر هرمزی (۱۴۰۰) ادراک مشاوران مدرسه از نقش حرفه‌ای‌شان را بررسی کرده‌اند. یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد که ادراک اثربخش و صحیح مشاوران مدرسه از نقش حرفه‌ای خود موجب افزایش تأثیرگذاری آن‌ها و

1. Prince

2. Allen, & et al

همکاری همه جانبه با مدیران، معلمان و خانواده‌ها در جهت ارتقا رشدی دانش‌آموزان خواهد شد و نتیجه این آگاهی بخشی در زمینه‌های رشد شخصی/اجتماعی، تحصیلی و شغلی دانش‌آموزان به طور موفقیت آمیزی نمایان خواهد شد.

مرور ادبیات پژوهشی نشان می‌دهد در زمینه نقش مشاوران دانشگاه‌ها در پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی دانشجویان مطالعاتی انجام نشده و خلأ پژوهشی وجود دارد. علاوه بر این باتوجه به موارد فوق و اهمیت پیشگیری مصرف مواد در بین جوانان و به ویژه دانشجویان، درک مشاوران دانشگاه‌ها از نقش خود در پیشگیری از مصرف روان‌گردان‌ها مسئله‌ای اساسی است؛ چراکه تعیین می‌کند آیا این مسئولیت را بخشی از وظیفه حرفه‌ای خود می‌دانند؟ تا چه حد از تخصص و امکانات لازم برخوردارند و چه موانعی را در مسیر ایفای این نقش تجربه می‌کنند؟. روشن شدن این موارد می‌تواند مبنایی برای تدوین سیاست‌ها و برنامه‌های کارآمدتر در دانشگاه‌ها باشد. به طور کلی، نحوه برداشت مشاوران از نقش خود در پیشگیری، نقطه‌ای تعیین‌کننده در موفقیت برنامه‌های دانشگاهی است. با افزایش عوامل خطر در میان دانشجویان، ضروری است نقش مشاوران در این حوزه به صورت تخصصی و ساختارمند بازتعریف شود تا آنان بتوانند افزون بر ارائه خدمات مشاوره، به عنوان نیروی فعال پیشگیری و عامل تقویت فرهنگ سلامت در دانشگاه عمل کنند.

از این رو، محقق به دنبال پاسخ به این سؤال است که ادراک مشاوران مراکز مشاوره دانشگاه‌ها از نقش خود در پیشگیری از مصرف مواد روان‌گردان در بین دانشجویان چگونه است؟

روش پژوهش

این پژوهش با رویکرد کیفی^۱ و از نوع تحلیل مضمون^۲ انجام شد. افراد مشارکت‌کننده

1. Qualitative

2. Theme analysis

این تحقیق، مشاوران مراکز مشاوره دانشگاه‌ها بودند. روش نمونه‌گیری در پژوهش حاضر به صورت هدفمند ملاکی بود. ملاک ورود افراد به پژوهش شامل: سابقه کار حداقل یک سال به عنوان مشاور مرکز مشاوره دانشگاه، سابقه کار حداقل سه سال در زمینه اعتیاد، داشتن حداقل مدرک تحصیلی کارشناسی ارشد در رشته مشاوره یا روان‌شناسی و تمایل افراد به شرکت در پژوهش بود.

تعداد شرکت‌کنندگان در این پژوهش براساس ملاک‌های ورودی، ۱۳ نفر، براساس اشباع داده‌ها بود. جهت گردآوری داده‌ها از مصاحبه‌ی نیمه‌ساختاریافته استفاده شد که ۱۱ مصاحبه در فضای گوگل میت و به صورت صوتی و تصویری و ۲ مصاحبه هم به صورت حضوری انجام شد. از جمله سؤالات محوری:

۱- دانشجوی مصرف‌کننده مواد روان‌گردان را با چه ویژگی‌هایی و چگونه می‌شناسید؟

۲- فکر می‌کنید برای پیشگیری از مصرف مواد روان‌گردان در دانشجویان، چه اقداماتی می‌توانید انجام دهید؟

۳- نقش مشاور را در اقدامات پیشگیری‌کننده در دانشگاه، چگونه می‌بینید؟

مراکز مشاوره دانشگاه‌های تهران، علامه طباطبایی، الزهرا، صنعتی شریف، صنعتی امیرکبیر، علم و صنعت، خواجه نصیرالدین طوسی، صنعتی اصفهان، اصفهان و تبریز، گیلان، شیراز و فردوسی مشهد در این پژوهش همکاری کردند و مشاور باتجربه در زمینه اعتیاد را معرفی کردند. مدت زمان مصاحبه‌ها بین ۲۰ تا ۶۵ دقیقه به طول انجامید. تجزیه تحلیل مصاحبه‌ها با روش تحلیل مضمون انجام شد پس از انجام هر مصاحبه (که با اجازه شرکت‌کنندگان ضبط می‌شد)، متن گفتگو به صورت منسجم به وسیله پژوهشگر روی کاغذ پیاده‌سازی و سپس تایپ شد. متن مصاحبه‌ها بررسی و مفاهیم و مضامین نوشته شدند. برای محفوظ ماندن مشخصات مشارکت‌کننده‌ها، به هر

مشارکت کننده کد شناسه عددی داده شد. انجام مصاحبه تاجایی پیش رفت که پژوهشگر به مضمون جدیدی دست پیدا نکرد (نفر دوازدهم)، اما برای اطمینان از یک نفر دیگر هم مصاحبه گرفته شد که چون مضمون جدیدی پیدا نشد، بنا بر اصل به اشباع رسیدن داده‌ها، انجام مصاحبه متوقف شد.

یافته‌ها

گروه نمونه شرکت کننده در پژوهش شامل مشاوران (باتجربه در زمینه اعتیاد) مراکز مشاوره دانشگاه‌های تهران، علامه طباطبایی، الزهرا، صنعتی شریف، صنعتی امیرکبیر، علم و صنعت، خواجه نصیرالدین طوسی، صنعتی اصفهان، اصفهان و تبریز، شیراز، گیلان و فردوسی مشهد بودند. از بین ۱۳ نفر شرکت کننده در پژوهش حاضر، پنج نفر دارای مدرک تحصیلی دکتری (۳۸ درصد) و ۸ نفر با مدرک تحصیلی کارشناسی ارشد (۶۲ درصد) در رشته‌های مشاوره و روان شناسی که از این میان ۸ نفر مرد و ۵ نفر زن بودند. ابتدا اطلاعات جمعیت شناختی گروه مورد مطالعه پژوهش ارائه و پس از آن یافته‌های حاصل از مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته ارائه خواهد شد.

جدول ۱. اطلاعات جمعیت شناختی افراد مشارکت کننده

کد مصاحبه	تحصیلات	رشته تحصیلی	جنسیت	سابقه کار در مرکز مشاوره دانشگاه	سابقه کار در زمینه اعتیاد
۱	دکتری	مشاوره	مرد	۲ سال	۱۴ سال
۲	کارشناسی ارشد	مشاوره خانواده	زن	۱ سال	۱۱ سال
۳	کارشناسی ارشد	روان شناسی بالینی	زن	۵ سال	۶ سال
۴	دکتری	روان شناسی اعتیاد	زن	۲ سال	۷ سال
۵	کارشناسی ارشد	روان شناسی بالینی	مرد	۵ سال	۵ سال
۶	کارشناسی ارشد	روان شناسی شخصیت	مزد	۲۵ سال	۲۰ سال
۷	کارشناسی ارشد	روان شناسی بالینی	مرد	۱ سال	۷ سال
۸	دکتری	روان شناسی	مرد	۴ سال	۴ سال

کد مصاحبه	تحصیلات	رشته تحصیلی	جنسیت	سابقه کار در مرکز مشاوره دانشگاه	سابقه کار در زمینه اعتیاد
۹	دکتری	روان شناسی اعتیاد	زن	۱ سال	۵ سال
۱۰	کارشناسی ارشد	روان شناسی بالینی	مرد	۲۲ سال	۱۰ سال
۱۱	دکتری	روان شناسی عمومی	مرد	۲۶ سال	۱۶ سال
۱۲	کارشناسی ارشد	روان شناسی بالینی	مرد	۳ سال	۸ سال
۱۳	کاذشناسی ارشد	روان شناسی بالینی	زن	۱۲ سال	۱۲ سال

مضامین مستخرج از داده‌های به دست آمده از مصاحبه با شرکت‌کنندگان در پاسخ به سوال پژوهش در جدول ۲ گزارش شده است:

جدول ۲. مضامین مربوط به ادراک مشاوران مراکز مشاوره دانشگاه‌ها از

نقش خود در پیشگیری از مصرف روان‌گردان‌ها در دانشجویان

مضامین فرعی	مضامین اصلی	مضمون هسته‌ای
ناآگاهی دانشجویان	توجه مشاوران به عوامل خطر	مشاوران مراکز مشاوره
عوامل زمینه‌ای مؤثر در اعتیاد دانشجویان		دانشگاه‌ها باوجود توجه بر
دسترسی راحت دانشجویان به مواد اعتیادآور		فعالیت‌های آگاهی بخش
نقش آگاه سازی دانشجویان	آگاهی بخشی به دانشجویان	و آموزش مهارت‌ها، بیشتر
برگزاری جلسات کوتاه تک نفره با کل دانشجویان		بر نقش درمان و پیشگیری
تولید محتوای سمعی بصری		ثانویه و ثالث توجه دارند و
تبلیغات گسترده در سطح دانشگاه		در نقش پیشگیری اولیه،
نقش همیاران سلامت روان در پیشگیری	آگاهی بخشی به افراد مؤثر در	عوامل دیگر را مؤثرتر
ایجاد نگرش مسئولانه در اساتید و کارکنان دانشگاه	ارتباط با دانشجویان	می‌دانند.
نقش آموزش همسالان در آگاه‌سازی		
آموزش مهارت‌های زندگی	آموزش‌های پیشگیرانه	
برگزاری کارگاه‌های آموزشی منسجم		
لزوم اجرای غیر مستقیم آموزش‌های مواد مخدر		
توان مداخله‌گری مشاور براساس کفایت‌مندی حرفه‌ای	مداخله درمانی مبتنی بر چارچوب	
حمایت از دانشجویان مصرف‌کننده مواد	حرفه‌ای	

مضمین اصلی	مضمین فرعی
توجه مشاوران به مؤلفه‌های تسهیل‌گری در پیشگیری	اعتمادسازی براساس رابطه حسنه ایجاد تعاملات سازنده مشاوران با دانشجویان ارزیابی و شناسایی دانشجویان آسیب‌پذیر تشویق به غنی‌سازی زندگی دانشجویی تقویت باورهای دینی دانشجویان بهره‌مندی از ظرفیت‌های گروه‌های همتا
ظرفیت مؤثر دانشگاه در پیشگیری	توجه به برنامه‌های فرهنگی و فوق برنامه در دانشگاه لرزم ایجاد تمهیدات انضباطی سختگیرانه غربالگری دانشجویان در بدو ورود به دانشگاه ایجاد تیم تخصصی اعتیاد در مراکز مشاوره دانشگاه‌ها
بازدارنده‌های مؤثر در توجه مشاوران به موضوع پیشگیری	کمبود نیروی کار مانع مداخلات پیشگیرانه تعدیل محدودیت‌های بازدارنده
نقش عوامل مؤثر جامعه‌محور در پیشگیری	نقش حمایت‌گرانه نهادهای مختلف ضرورت انجام اقدامات پیشگیرانه در مدارس ضرورت وجود دستورالعمل مشخص پیشگیری

همانطور که جدول ۲ نشان می‌دهد ۹ مضمون اصلی به دست آمده است که در ادامه به شرح مختصری از این مضامین پرداخته شده است.

مضمون اول: توجه مشاوران به عوامل خطر: این مضمون از مضامین فرعی ناآگاهی دانشجویان، عوامل زمینه‌ای مؤثر در اعتیاد دانشجویان و دسترسی راحت دانشجویان به مواد اعتیادآور تشکیل شد. مضمون «توجه مشاوران به عوامل خطر» نشان می‌دهد که مشاوران در فرایند مداخله، بیش از هر چیز بر درک دقیق زمینه‌های مستعدکننده اعتیاد در دانشجویان تمرکز دارند. آنان معتقدند ناآگاهی دانشجویان از پیامدهای مصرف، شیوه‌های فشار همسالان و راهبردهای مقابله‌ای ناکارآمد، یکی از مهم‌ترین عوامل شروع رفتارهای پرخطر است و نیازمند آموزش و آگاهی‌بخشی هدفمند می‌باشد. در کنار این، عوامل زمینه‌ای مؤثر بر اعتیاد - مانند مشکلات خانوادگی، فشارهای تحصیلی، تنش‌های عاطفی و نبود شبکه حمایتی - به عنوان بسترهای آسیب‌پذیری شناسایی می‌شوند که باید در برنامه‌های مشاوره‌ای مورد توجه قرار گیرند. همچنین مشاوران تأکید

می‌کنند که دسترسی آسان به مواد اعتیادآور در محیط دانشگاهی و اطراف آن، احتمال گرایش به مصرف را افزایش می‌دهد و مداخله‌های مؤثر باید بر مدیریت محیط، سیاست‌گذاری و همکاری بین‌بخشی استوار باشند. بر این اساس، توجه به عوامل خطر نه تنها یک تشخیص اولیه، بلکه بنیانی برای طراحی مداخلات پیشگیرانه جامع و هدفمند محسوب می‌شود. برای مثال شرکت‌کننده شماره ۳ بیان کرد: «اعتیاد از چند جا نشئت می‌گیرد و مهم‌ترینش ناآگاهی هست و بچه‌ها آگاهی ندارند.»

مضمون دوم: آگاهی بخشی به دانشجویان: این مضمون از مضامین فرعی نقش آگاه‌سازی دانشجویان، برگزاری جلسات کوتاه تک نفره با کل دانشجویان، تولید محتوای سمعی بصری و تبلیغات گسترده در سطح دانشگاه تشکیل شد. مضمون «آگاهی بخشی به دانشجویان» نشان‌دهنده تلاش ساختاریافته مشاوران برای ارتقای دانش، نگرش و حساسیت دانشجویان نسبت به مخاطرات مصرف مواد است. مشاوران می‌کوشند از طریق ارائه اطلاعات معتبر، اصلاح باورهای نادرست و تقویت مهارت‌های تصمیم‌گیری، ظرفیت پیشگیری فردی را افزایش دهند. در مجموع، این مضمون بازتاب‌دهنده رویکردی چندلایه است که هدف آن ایجاد یک فرهنگ حمایتی و آگاه در برابر رفتارهای پرخطر است. برای مثال مشارکت‌کننده شماره ۷ چنین گفت: «موادی که دانشجو مواد اعتیادآور نمی‌دونه رو بهش آگاهی بدیم که اینا مواد مخدر هستند مثل روان‌گردان‌ها، الکل، گل. چون یه سری باور غلط هست که مواد مخدر فقط تریاک و هروئین و شیشه هست. همین که آگاهی بدیم که این‌ها هم اعتیادآور و به خاطر تبلیغات زیادی که روی نیکوتین و الکل می‌شه به خاطر مافیایی که پشت اینا هست خیلی عادی و خلیها حتی اینو ارزش می‌دونند.»

مضمون سوم: آگاهی بخشی به افراد مؤثر در ارتباط با دانشجویان: این مضمون از مضامین فرعی نقش همیاران سلامت روان در پیشگیری، ایجاد نگرش مسئولانه در اساتید و کارکنان دانشگاه و نقش آموزش همسالان در آگاه‌سازی تشکیل شد. مضمون

«آگاهی بخشی به افراد مؤثر در ارتباط با دانشجویان» نشان می‌دهد که پیشگیری مؤثر از اعتیاد نیازمند جلب مشارکت همه عناصر تأثیرگذار بر محیط زندگی و تحصیل دانشجویان است. در این راستا، همیاران سلامت روان نقش محوری دارند؛ زیرا با حضور نزدیک در فضای دانشجویی، می‌توانند نشانه‌های اولیه رفتارهای پرخطر را شناسایی کرده و با انتقال پیام‌های پیشگیرانه، پلی میان مشاوران و دانشجویان ایجاد کنند. از سوی دیگر، ایجاد نگرش مسئولانه در اساتید و کارکنان دانشگاه اهمیت ویژه‌ای دارد؛ زیرا آگاهی آنان از عوامل خطر، شیوه ارتباط حمایتی و مسیرهای ارجاع، فضای دانشگاه را برای دانشجویان ایمن‌تر و پاسخگوتر می‌سازد. همچنین، آموزش مبتنی بر همسالان به دلیل ماهیت تأثیرگذار روابط دوستی، به عنوان روشی کارآمد در افزایش پذیرش پیام‌های پیشگیرانه شناخته می‌شود و می‌تواند مقاومت دانشجویان در برابر توصیه‌های رسمی را کاهش دهد.. برای مثال مشارکت‌کننده شماره ۱۰ گفت: «توی دانشجویها همونطور که صحبت ازش زیاد شده کار روی همتایان و همسالان خیلی کمک می‌کنه ما توی دانشگاه‌ها از کانون همیار سلامت روان خیلی خوب استفاده می‌کنیم تو این زمینه یعنی برای هر برنامه پیشگیرانه‌ای از طریق کانون همیاران سلامت روان وقتی انجام میشه بیشتر نتیجه می‌گیریم یا خود گروه‌های دانشجویی. اول از همه اینکه خود دانشجویهای همیار که با نفوذترند روابط اجتماعی گسترده‌تری دارند بچه‌ها رو می‌شناسند محل رجوع خیلی از بچه‌ها هستند این‌ها آموزش‌هایی که لازمه رو تو زمینه اعتیاد و پیشگیری از اعتیاد می‌بینند در حدی که آشنا بشند و خودشون در معرض آسیب قرار نگیرند، باورهای غلطشون اصلاح بشه و بعد کسانی که به این‌ها مراجعه می‌کنند باورهایشون اصلاح میشه در همچنین مواقعی وقتی که از دانشجویان همیار استفاده می‌شه اثربخشی بیشتری.»

مضمون چهارم: آموزش‌های پیشگیرانه: این مضمون اصلی از مضامین فرعی آموزش مهارت‌های زندگی، برگزاری کارگاه‌های آموزشی منسجم و لزوم اجرای غیر مستقیم آموزش‌های مواد مخدر تشکیل شد. مضمون «آموزش‌های پیشگیرانه» بیانگر اهمیت

تجهیز دانشجویان به مهارت‌ها و دانش لازم برای مواجهه سالم با چالش‌های فردی و اجتماعی است. در این میان، آموزش مهارت‌های زندگی از جمله مدیریت هیجان، حل مسئله، جرئت‌مندی و مهارت‌های تصمیم‌گیری به عنوان یکی از مؤثرترین راهبردهای پیشگیری مطرح می‌شود، زیرا توان تاب‌آوری و مقاومت در برابر وسوسه مصرف را تقویت می‌کند. همچنین برگزاری کارگاه‌های آموزشی منسجم به صورت برنامه‌ریزی شده و مبتنی بر نیازسنجی، فرصتی فراهم می‌کند تا دانشجویان در فضایی تعاملی، دانش کاربردی درباره عوامل خطر و راهبردهای مقابله‌ای را بیاموزند و آن را در موقعیت‌های واقعی به کار گیرند. از سوی دیگر، مشاوران بر لزوم اجرای غیرمستقیم آموزش‌های مرتبط با مواد مخدر تأکید دارند؛ رویکردی که به جای هشدارهای مستقیم، بر تقویت مهارت‌ها، تغییر نگرش‌ها و ترویج سبک زندگی سالم متمرکز است. در این زمینه شرکت‌کننده شماره ۵ بیان کرد: «درس مهارت‌های زندگی که برای بعضی از دانشگاه‌ها اجباری و برای بعضی از دانشگاه‌ها اختیاری هست میتونه موثر باشه. یک ساعت و نیم می‌تونه بر اساس کتاب باشه و اون ۳۰ دقیقه آخر دانشجو‌ها بتونند صحبت کنند و سوال پرسند.»

مضمون پنجم: مداخله درمانی مبتنی بر چارچوب حرفه‌ای: این مضمون اصلی از مضامین فرعی توان مداخله‌گری مشاور براساس کفایت‌مندی حرفه‌ای و حمایت از دانشجویان مصرف‌کننده مواد تشکیل شد. مضمون «مداخله درمانی مبتنی بر چارچوب حرفه‌ای» نشان می‌دهد که مشاوران در مواجهه با دانشجویان مصرف‌کننده مواد، بر استفاده از اصول و مهارت‌های استاندارد حرفه‌ای تأکید دارند. در این مسیر، توان مداخله‌گری مشاور براساس کفایت‌مندی حرفه‌ای نقش اساسی ایفا می‌کند؛ به گونه‌ای که تشخیص دقیق، توانمندی در برقراری رابطه درمانی، انتخاب رویکرد مداخله‌ای متناسب و پایبندی به اخلاق حرفه‌ای، کیفیت فرآیند درمان را تعیین می‌کند. مشاوران با اتکا به دانش تخصصی خود، تلاش می‌کنند رفتارهای پرخطر را ارزیابی کرده و با به کارگیری مداخلات کوتاه مدت یا ارجاع مناسب، روند بهبود را هدایت کنند. از سوی

دیگر، حمایت از دانشجویان مصرف‌کننده مواد بخش مهمی از این چارچوب را تشکیل می‌دهد؛ حمایتی که نه تنها شامل ارائه کمک درمانی است، بلکه کاهش انگ‌زدایی، ایجاد احساس امنیت روانی و تسهیل دسترسی به خدمات تخصصی را نیز دربرمی‌گیرد. در مجموع، این مضمون نشان می‌دهد که حضور یک مشاور حرفه‌ای و توانمند، می‌تواند نقش تعیین‌کننده‌ای در هدایت مؤثر دانشجویان به سوی ترک مصرف و بازیابی سلامت داشته باشد. برای مثال مشارکت‌کننده شماره ۵ گفت: « حتماً باید مشاوره‌ای که در مرکز مشاوره دانشگاه کار می‌کنه در این حوزه آشنایی داشته باشه، روش درستی را برای درمان انتخاب بکنه، کارگاه‌هایی رو هم که میزازه باید نیازسنجی انجام بده و مورد دیگه افزایش ساعات کار روان‌شناس هست که ساعت حضور روان‌شناس در خوابگاه و دانشگاه بیشتر باشه.»

مضمون ششم: توجه مشاوران به مؤلفه‌های تسهیل‌گری در پیشگیری: این مضمون از شش مضمون فرعی اعتمادسازی براساس رابطه حسنه، ایجاد تعاملات سازنده مشاوران با دانشجویان، ارزیابی و شناسایی دانشجویان آسیب‌پذیر، تشویق به غنی‌سازی زندگی دانشجویی، تقویت باورهای دینی دانشجویان و بهره‌مندی از ظرفیت‌های گروه‌های هم‌تا تشکیل شد. این مضمون نشان می‌دهد که مشاوران برای اثربخشی اقدامات پیشگیرانه، تنها بر آموزش و آگاهی تکیه نمی‌کنند، بلکه مجموعه‌ای از شرایط روانی اجتماعی را فراهم می‌سازند که پذیرش مداخله را برای دانشجویان آسان‌تر و طبیعی‌تر می‌کند. نخست، اعتمادسازی و ایجاد رابطه حسنه زیربنای فرایند کمک‌رسانی است و سبب می‌شود دانشجویان بدون ترس از قضاوت، مسائل خود را بیان کنند. در ادامه، تعاملات سازنده و مداوم مشاوران با دانشجویان به ایجاد پیوند حمایتی کمک می‌کند و زمینه را برای شناسایی زودهنگام مشکلات فراهم می‌سازد. به همین دلیل، ارزیابی و شناسایی دانشجویان آسیب‌پذیر به عنوان یکی از راهبردهای کلیدی به کار گرفته می‌شود تا مداخلات هدفمند و متناسب با نیاز ارائه گردد. مشاوران همچنین با تشویق به

غنی‌سازی زندگی دانشجویی - از طریق مشارکت در فعالیت‌های فرهنگی، ورزشی و اجتماعی - به تقویت احساس تعلق و کاهش احتمال گرایش به مصرف مواد کمک می‌کنند. علاوه بر این، تقویت باورهای دینی و معنوی به عنوان منبعی برای معنا، کنترل درونی و خودتنظیمی شناخته می‌شود. در نهایت، بهره‌گیری از ظرفیت گروه‌های هم‌تا موجب افزایش نفوذ پیام‌های پیشگیرانه و کاهش مقاومت دانشجویان می‌شود. برای مثال مصاحبه‌شونده شماره ۴ اذعان داشت: « دانشجویان اعتمادی به دانشگاه و کادر دانشگاه ندارند و باید این اعتمادسازی انجام بشه احساس می‌کنند که اگر بیان بگن که مصرف می‌کنند لو برن و دردرس بشه و این گارد باید شکسته بشه باید اعتمادسازی بشه که خیالت راحت کسی لو نمیده که تو مصرف داری برای دریافت کمک بیان و این خیلی مهمه که انجام بشه.»

مضمون هفتم: ظرفیت مؤثر دانشگاه در پیشگیری: این مضمون اصلی از مضامین فرعی توجه به برنامه‌های فرهنگی و فوق برنامه در دانشگاه، لزوم ایجاد تمهیدات انضباطی سختگیرانه، غربالگری دانشجویان در بدو ورود به دانشگاه و ایجاد تیم تخصصی اعتیاد در مراکز مشاوره دانشگاه‌ها تشکیل شد. مضمون «ظرفیت مؤثر دانشگاه در پیشگیری» نشان می‌دهد که دانشگاه به عنوان یک نهاد اجتماعی گسترده، می‌تواند با ایجاد ساختارهای منسجم و سیاست‌های حمایتی، نقش تعیین‌کننده‌ای در کاهش آسیب‌پذیری دانشجویان نسبت به مصرف مواد ایفا کند. توجه به برنامه‌های فرهنگی و فوق برنامه در دانشگاه، زمینه‌ای برای ارتقای سلامت روان و ایجاد سبک زندگی فعال فراهم می‌آورد که خود به عنوان عامل محافظتی مؤثر شناخته می‌شود. از سوی دیگر، استقرار تمهیدات انضباطی سخت‌گیرانه در برابر عرضه و مصرف مواد، پیام روشنی درباره حساسیت و جدیت دانشگاه در مواجهه با این موضوع ارائه می‌دهد و مانعی ساختاری برای گسترش رفتارهای پرخطر ایجاد می‌کند. همچنین غربالگری دانشجویان در بدو ورود ابزار مهمی برای شناسایی جمعیت‌های پرخطر و برنامه‌ریزی

مداخلات هدفمند از همان ابتدای ورود به محیط دانشگاهی به شمار می‌رود. در نهایت، ایجاد تیم تخصصی اعتیاد در مراکز مشاوره دانشگاه موجب انسجام بخشی به مداخلات، افزایش کیفیت خدمات تخصصی و تقویت هماهنگی بین واحدهای مختلف می‌شود. برای مثال شرکت کننده شماره ۲ بیان کرد: «فوق برنامه بذاریم برای بچه‌ها فعالیت‌های ورزشی، هنری، آموزشی و ببینیم دانشجویهای ما با چی حالشون خوبه؟ آیا مسابقات ما توی دانشگاه‌ها برگزاره؟ استخرمون به راهه؟ آیا مسابقات هنری ورزشی یا تفریح‌ها یا اردوها هست؟ به خاطر کرونا خیلی خیلی اینا اومد پایین این به آسیب جدی به دانشجویها زد و اینا باید دوباره پی ریزی بشه و برنامه‌ریزی بشه».

مضمون هشتم: بازدارنده‌های مؤثر در توجه مشاوران به موضوع پیشگیری: این مضمون از مضامین فرعی کمبود نیروی کار مانع مداخلات پیشگیرانه و تعدیل محدودیت‌های بازدارنده تشکیل شد. مضمون «بازدارنده‌های مؤثر در توجه مشاوران به موضوع پیشگیری» نشان می‌دهد که اجرای مداخلات پیشگیرانه، تنها به مهارت و تمایل مشاوران وابسته نیست، بلکه تحت تأثیر محدودیت‌های ساختاری و سازمانی قرار دارد. یکی از مهم‌ترین چالش‌ها، کمبود نیروی کار متخصص است؛ مشکلی که موجب افزایش بار کاری مشاوران، کاهش زمان اختصاص یافته به مداخلات پیشگیرانه و محدود شدن فرصت برای ارزیابی دقیق شرایط دانشجویان می‌شود. این کمبود باعث می‌گردد که فعالیت‌های پیشگیرانه در اولویت پایین‌تری نسبت به بحران‌ها یا موارد فوری قرار گیرند. در کنار این، مشاوران بر ضرورت تعدیل محدودیت‌های بازدارنده تأکید داشتند؛ محدودیت‌هایی مانند نبود حمایت اداری، کمبود منابع آموزشی، یا نبود انعطاف در سیاست‌های دانشگاه، که می‌تواند اثربخشی برنامه‌های پیشگیری را کاهش دهد. در این خصوص مشارکت کننده شماره ۸ اظهار داشت: «این طرح‌ها رو میشه اجرا کرد منوط به اینکه نیروهای کاری و اجرایی به شکل کافی وجود داشته باشه چون بعضی وقت‌ها طرحی از طرف وزارت علوم میاد ولی نیروی کاری برای اجرا وجود نداره و کامل

اجرا نمی‌شود اگر نیروی کاری مناسب وجود داشته باشد با کیفیت بالا اجرا می‌شود و ما اکثر مشاوره‌ها را پاره وقت هستند که نمی‌تونیم وارد این طرح‌ها بکنیم.»

مضمون نهم: نقش عوامل مؤثر جامعه محور در پیشگیری: این مضمون اصلی از مضامین فرعی نقش حمایت‌گرانه نهادهای مختلف، ضرورت انجام اقدامات پیشگیرانه در مدارس و ضرورت وجود دستورالعمل مشخص پیشگیری تشکیل شد. ب مضمون «نقش عوامل مؤثر جامعه محور در پیشگیری» نشان می‌دهد که پیشگیری از اعتیاد دانشجویان تنها یک مسئولیت دانشگاهی نیست، بلکه نیازمند همکاری هماهنگ نهادهای مختلف جامعه است. در این راستا، نقش حمایت‌گرانه نهادهای مختلف به عنوان پشته‌ای مهم برای اجرای برنامه‌های پیشگیرانه مطرح می‌شود، زیرا این نهادها با فراهم‌سازی منابع، سیاست‌ها و شبکه‌های حمایتی مناسب، می‌توانند اثربخشی مداخلات دانشگاهی را تقویت کنند. در کنار این، ضرورت انجام اقدامات پیشگیرانه در مدارس نشان می‌دهد که کاهش آسیب‌پذیری باید از سنین پایین‌تر آغاز شود، زیرا بسیاری از نگرش‌ها، مهارت‌ها و رفتارهای پرخطر پیش از ورود به دانشگاه شکل می‌گیرند. بنابراین، هماهنگی میان نظام آموزشی و دانشگاه می‌تواند زنجیره‌ای پیشگیرانه و پیوسته ایجاد کند. همچنین، مشاوران بر ضرورت وجود دستورالعمل مشخص پیشگیری تأکید دارند؛ دستورالعملی که به عنوان چارچوبی استاندارد، مسیر اقدام، نقش نهادها و نوع مداخلات را روشن سازد و از پراکندگی و اقدامات جزیره‌ای جلوگیری کند. بر همین اساس شرکت‌کننده شماره ۳ گفت: «این به کار جهادی هست و فقط با مشاوره و پیشگیری نمی‌شود پیش برد و به کار جهادی هست و سران کشور باید کمک کنند، انتظارات باید کمک کنه. اولین کار اینه که باید دسترسی سخت بشه در قسمت پیشگیری فقط میشه کارگاه بذاریم اون هم معلوم نیست چقدر می‌تونه تاثیر بذاره مگر اینکه چندین نهاد پشت هم به کمک مرکز مشاوره بیاد.»

بحث و نتیجه گیری

پژوهش حاضر با هدف بررسی ادراک مشاوران مراکز مشاوره دانشگاه‌ها از نقش خود در پیشگیری از مصرف روان‌گردان‌ها در دانشجویان انجام شد. نتایج حاصل از این پژوهش نشان داد مشاوران مراکز مشاوره دانشجویی به خوبی از افزایش شیوع مصرف برخی از مواد روان‌گردان در بین دانشجویان آگاه هستند و پیشنهادهای خوبی هم برای این موضوع در نظر دارند اما تاکنون این اقدامات به صورت منظم و منسجم انجام نشده است و بیشتر نقش خودشان را در حیطه پیشگیری ثانویه و ثالث می‌دانند و در مورد پیشگیری اولیه نقش سایر عوامل را بیشتر می‌دانند. طبق یافته‌ها جای یک طرح مشخص در بین مراکز مشاوره دانشجویی خالی است و لازم است به این موضوع بیشتر پرداخته شود. بنابراین لازم است دوره‌های آموزشی با این موضوع برای مشاوران برگزار گردد و دستورالعمل مشخصی با همکاری و همفکری مسئولان، مدیران، مشاوران و دانشجویان نوشته و اجرا گردد تا در سال‌های آتی شاهد کاهش روزافزون مصرف مواد در بین دانشجویان که سرمایه ملی هر جامعه‌ای است، باشیم. در ادامه به تحلیل یافته‌ها و مضامین حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌های مرتبط پرداخته می‌شود.

یافته‌های پژوهش اسدی و پرزور (۱۳۹۹) با مضمون توجه مشاوران به عوامل خطر هم‌راستا بود. در این پژوهش یکی از علل اصلی گرایش به مصرف مواد، ناآگاهی از اثرات و عوارض مواد مخدر بود. همچنین عوامل فردی، عوامل خانوادگی، عوامل روان‌شناختی، عوامل فرهنگی، عوامل اجتماعی، عوامل اقتصادی و عوامل جغرافیایی در گرایش به اعتیاد افراد وابسته به مواد نقش داشتند. همچنین در تحقیق دهقانی (۱۴۰۰) مشخص شد که میانگین مصرف در بین دانشجویانی که دسترسی آسان به مواد مخدر داشته‌اند، بیشتر از سایر دانشجویان می‌باشد. نتایج حاصل از پژوهش نعمتی سوگلی تپه و همکاران (۱۳۹۹)، عوامل تاثیرگذار در مصرف مواد مخدر و اعتیاد را مشخص کردند که عبارت بودند از: عوامل آشکار ساز شامل عوامل خانوادگی، عوامل زمینه ساز شامل عوامل

فردی و بین فردی و عوامل تداوم بخش و تشدیدکننده شامل عوامل اجتماعی - فرهنگی و محیطی است. بنابراین در زمینه پیشگیری یکی از موضوعات مهم، توجه مشاوران به عوامل مصرف مواد در بین دانشجویان است؛ چرا که شناسایی این عوامل خطر همچون نقشه راهی عمل می‌کند که به مشاوران کمک خواهد کرد تا اقدامات پیشگیرانه خود را دقیق تر و متناسب با کاهش این عوامل پی‌ریزی نمایند و دانشجویان گرایش کمتری به مصرف این مواد روان گردان داشته باشند.

نتایج پژوهش سیدان و مهرابی (۱۳۹۷)، خزایی و همکاران (۱۴۰۱) و ممیز و همکاران (۱۴۰۰) با مضمون آگاهی بخشی به دانشجویان همسو است. پژوهش سارتلان و همکاران^۱ (۲۰۲۱) در این زمینه نشان داده است که افزایش آگاهی و دانش در مورد تأثیر مصرف مواد مخدر با بهینه سازی مبتنی بر فناوری اطلاعات تأثیر بسزایی میان جوانان دارد. براین اساس آگاهی بخشی به دانشجویان نقش بسزایی در پیشگیری از مصرف مواد در بین دانشجویان ایفا می‌کند. بسیاری از دانشجویان از مضرات و عواقب مصرف این گونه مواد روان گردان آگاهی و اطلاعات درستی ندارند و به دلیل منفعتی که به اشتباه به آن‌ها گفته می‌شود به سمت مصرف کشیده می‌شوند. توزیع کنندگان مواد نیز در مورد مواد روان گردان تبلیغاتی می‌کنند مبنی بر اینکه این مواد اعتیاد آور نیستند، شادی آور هستند و موجبات لذت را فراهم می‌کنند و قدرت حافظه و تمرکز را بالا می‌برند. بنابراین آگاهی افزایی دانشجویان در این مود بسیار اهمیت دارد و از آن جایی که دانشگاه به عنوان فضایی علمی شناخته شده است و دانشجویان زمان زیادی را در آن به سر می‌برند، می‌تواند در این آگاهی افزایی مؤثر عمل کند.

یکی از یافته‌های به دست آمده، آگاهی بخشی به افراد مؤثر در ارتباط با دانشجویان که با یافته‌های پژوهش صاکی و همکاران (۱۳۹۳) هم‌راستا است. دانشگاه مکانی است که از افراد متفاوت و در نقش‌های گوناگون اعم از اساتید، کارکنان، مسئولین خوابگاه و

همیاران سلامت (که از خود دانشجویان هستند) تشکیل شده است که همگی با دانشجویان در ارتباط هستند. یکی از روش‌های کارآمد و غیر مستقیم در زمینه پیشگیری از اعتیاد که مشاوران می‌توانند به کار ببرند، آموزش همین افراد در ارتباط با دانشجو است. نتایج تحقیقات فیض‌اللهی و باپیری (۱۴۰۰) و بخشش بروجنی و همکاران (۱۳۹۸) نیز به این نتیجه دست یافتند که یکی از عوامل موثر در گرایش نوجوانان به مصرف مواد روان‌گردان، همسالان است. بنابراین همسالان هم در جهت مثبت هم در جهت منفی می‌توانند اثرگذاری بسیاری داشته باشند.

آموزش‌های پیشگیرانه چهارمین مضمون اصلی بود که این مضمون با یافته‌های ویکالد و همکاران^۱ (۲۰۱۶) همسو است. طبق این تحقیق آموزش مهارت‌های زندگی و آگاه‌سازی یکی از مهم‌ترین عوامل اصلی پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی و اعتیاد است. همچنین یافته‌های پژوهش بحرینی بروجنی و همکاران (۱۴۰۰)، خزایی و همکاران (۱۴۰۱) و شیخ‌الاسلامی و نوروزی فیروز (۱۴۰۲) حاکی از آن است که آموزش مهارت‌های زندگی و سپس آموزش از طریق فیلم، اثر معناداری بر تغییر نگرش دانش‌آموزان داشته است و مهارت‌های زندگی موجب بالا رفتن توانایی‌های روانی - اجتماعی می‌شود و می‌تواند فرد را در برابر چالش‌ها و مشکلات زندگی یاری بخشد.

یکی دیگر از یافته‌های پژوهش حاضر، مداخله درمانی مبتنی بر چارچوب حرفه‌ای بود. اگر دانشگاهی مجهز به مشاور یا مشاورانی نباشد که در زمینه اعتیاد تخصص لازم را داشته باشند، در تشخیص اعتیاد احتمال خطا وجود دارد و علاوه بر این در مواجهه با دانشجویانی که مصرف مواد دارند، دچار مشکل می‌شوند چراکه مجبور به ارجاع دانشجو به بیرون از دانشگاه می‌شوند و خطر رهاسازی دانشجو و عدم درمان وی وجود دارد. بنابراین پیشگیری ثانویه و ثالث محقق نمی‌شود و احتمال اینکه دانشجویان بیشتری به این بیماری مبتلا شوند بالا می‌رود.

توجه مشاوران به مؤلفه‌های تسهیل‌گری در پیشگیری ششمین مضمون اصلی بود. طبق این مضمون، گام مهمی که در مصاحبه مشاوره‌ای وجود دارد، برقراری رابطه حسنه بین مشاور و مراجع است که به واسطه این رابطه، مراجع در جلسه مشاوره احساس امنیت می‌کند. اگر رابطه حسنه وجود داشته باشد مشکل مراجع مطرح می‌شود و سپس راه‌حلی برای آن جستجو می‌گردد. لذا لازم است مشاوران بسیار فعال‌تر عمل کنند و در بین دانشجویان باشند و به روش‌های گوناگون سعی در برقراری ارتباط سازنده و جلب اعتماد آن‌ها نمایند. یکی از دیگر از مؤلفه‌ها، باتوجه به گفته یکی از مشاوران، این است که باورهای دینی نقش موثری در پیشگیری از مصرف مواد در بین دانشجویان می‌تواند ایفا کند. این مضمون با تحقیق با مطالعه جبرائیلی و فعله‌گری (۱۴۰۰) هم راستا است. طبق این پژوهش تقویت ایمان مذهبی با برنامه‌های مختلف می‌تواند به کاهش درگیری دانشجویان در رفتارهای پرخطر از جمله مصرف مواد، منجر شود. همچنین نتایج پژوهش گودرزی و اله دادی (۱۴۰۳) نشان داده است که متغیرهای پایبندی دینی، کنترل دانشجو توسط خانواده و عملکرد تحصیلی رابطه منفی معنادار با گرایش دانشجویان به مواد مخدر داشتند.

ظرفیت مؤثر دانشگاه در پیشگیری یکی دیگر از مضامین اصلی بود بسیاری از شرکت‌کنندگان در پژوهش نقش دانشگاه در پیشگیری را موثر می‌دانستند. عده‌ای از آنان معتقد بودند باتوجه به اینکه دانشجویان از قشر جوان هستند و انرژی بالا و همچنین اوقات فراغت زیادی را به خصوص در خوابگاه‌ها دارند، اگر این اوقات جهت‌دهی نشود و دانشگاه‌ها برنامه‌های متنوع فرهنگی و ورزشی را برگزار نکنند احتمال اینکه دانشجویان این زمان را با راه‌های نادرست پر کنند افزایش می‌یابد. این گفته با پژوهش صفری و حقی (۱۴۰۰) همسو است. این مطالعه کیفی با هدف عوامل اجتماعی دخیل در اعتیاد به مواد مخدر نشان داد ۵ عامل دخیل هستند که یکی از این عوامل فقر اجتماعی بود. این عامل بیان می‌کند که ضعیف بودن امکانات سرگرمی و تفریحی

باعث می شود که افراد و به ویژه جوانان نیازمندی ها و چالش های روحی و اجتماعی خود را در مسیرهای منفی جهت دهی کنند. همچنین این مقوله با پژوهش کیفی آیتی و همکاران (۱۴۰۱) هم راستا است. این مطالعه کیفی بر روی جوانان معتاد نشان می دهد که یکی از علل اعتیاد جوانان، عوامل فرهنگی است که دارای سه مقوله بهنجار بودن مصرف، سرمایه فرهنگی و کمبود اوقات فراغت و دینداری پایین می باشد. یکی دیگر از مواردی که تعدادی از مشاوران به آن اشاره کردند این بود که مرکز مشاوره دانشگاه به تنهایی نمی تواند نقش موثری را در بحث پیشگیری از مصرف مواد دانشجویان ایفا کند و نهادهای دیگر هم نقش بسزایی را دارند. یکی از این نهادهای مهم مدرسه است. شرکت کنندگانی معتقد بودند بیشتر از اینکه دانشگاه در زمینه پیشگیری نقش داشته باشد، مدرسه بستر ساز اصلی این مهم است. این مضمون با پژوهش های اله دادی و همکاران (۱۴۰۲) و قاسم زاده (۱۴۰۲) هم سو بود. همچنین براساس نتایج پژوهش حسینی و حسینی خوی (۱۴۰۳)، مدرسه از مهم ترین ارکان آموزش است که نقش مهمی را در پیشگیری از مصرف مواد مخدر ایفا می کند.

این پژوهش نیز مانند تمام تحقیقات انجام شده دارای محدودیت هایی است. باتوجه به اینکه افراد شرکت کننده در پژوهش از دانشگاه های محدود به تهران هستند، در تعمیم یافته ها محدودیت وجود دارد. همچنین موضوع مصرف مواد مخدر ماهیتی حساس و انگ زا دارد. بنابراین ممکن است برخی مشاوران به دلیل ملاحظات حرفه ای یا نگرانی نسبت به برداشت دیگران، مطالبی را به طور کامل یا صادقانه بیان نکرده باشند. پیشنهاد می شود مطالعات آینده در زمینه طراحی و ارزیابی دوره های توانمندسازی مشاوران در حوزه پیشگیری از آسیب های اجتماعی باشند و انجام مطالعات طولی یا پژوهش های کمی می تواند تصویر دقیق تری از نقش مشاوران ارائه دهد.

ملاحظات اخلاقی پژوهش: در این پژوهش موارد زیر جهت رعایت اصول اخلاقی مد نظر قرار گرفت: افراد مورد مطالعه با رضایت آگاهانه در مصاحبه ها شرکت نمودند،

محرم‌نامه بودن اطلاعات در ابتدای مصاحبه به شرکت‌کنندگان اطلاع داده شد، اطلاعات به دست آمده از مصاحبه بدون ذکرنام استفاده شدند، در مصاحبه، شرکت‌کنندگان از آزادی کامل برای خروج از تحقیق برخوردار بودند و برای ضبط صدا از آن‌ها اجازه گرفته شد.

حمایت مالی: این پژوهش، جهت انجام، از دفتر مشاوره، سلامت و سبک زندگی دانشجویان هزینه دریافت کرده است.

تعارض منافع: این مقاله مستخرج از طرح پژوهشی مصوب دفتر مشاوره، سلامت و سبک زندگی دانشجویان است و در بین نویسندگان هیچ تعارض منافعی وجود ندارد.

سهم نویسندگان: اقدامات اجرایی و نگارش اولیه مقاله را نویسنده اول و طراح چهارچوب کلی و بازبینی نهایی را نویسنده دوم انجام داده است.

قدردانی: نویسندگان از دفتر مشاوره، سلامت و سبک زندگی دانشجویان و مراکز مشاوره دانشگاه‌ها جهت همکاری در فرایند این پژوهش نهایت قدردانی را دارند.

منابع

- ادهمی، اشرف، و محمدعلیزاده، سکینه (۱۳۸۷). نظرات دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی کرمان در مورد عملکرد اساتید در زمینه مشاوره و راهنمایی تحصیلی. گام‌های توسعه در آموزش پزشکی، (۲)، ۱۰۱-۹۴.
- آیتی، سعید، امیراحمدی، رحمت اله، و اسماعیلی، علیرضا (۱۴۰۱). مطالعه‌ی تجربه‌ی زیسته‌ی جوانان با اختلال مصرف مواد در شهر بجنورد جهت دستیابی به یک مدل تبیینی. فصلنامه علمی اعتیادپژوهی، (۶۵)، ۳۳۳-۳۵۴. <http://dx.doi.org/10.52547/etiadpajohi.16.65.333>
- اسدی، سید محمدرضا، و پرزور، پرویز (۱۳۹۹). بررسی علل گرایش به مصرف مواد مخدر (اعتیاد) در شهر اردبیل. فصلنامه علمی اعتیادپژوهی، (۵۶)، ۱۴-۱۶۹-۱۹۸.
- <http://dx.doi.org/10.29252/etiadpajohi.14.56.169>
- اله دادی، نورالدین، میرزایی، ابراهیم، و سلیمی پور، ندا (۱۴۰۲). واکاوی کیفی بسترهای گرایش به مصرف مواد مخدر. فصلنامه علمی اعتیادپژوهی، (۶۸)، ۶۹-۹۴.
- <http://dx.doi.org/10.61186/etiadpajohi.17.68.69>
- بحرینی بروجنی، سعید، رمضانی، خسرو، و مقدسی بروجنی، فاطمه (۱۴۰۰). ارزیابی اثربخشی سه روش پیشگیری از سوء مصرف مواد مبتنی بر رویکرد نشر اطلاعات بر تغییر نگرش به اعتیاد بین دانش آموزان پسر مقطع دوم

متوسطه (روش‌های آموزش مهارت‌های زندگی، ارائه پوستر و کاتالوگ و نمایش فیلم). رفاه اجتماعی،

<https://sid.ir/paper/966742/fa> (۸۲)، ۲۱، ۲۱۹-۲۴۴.

بخشش بروجنی، میکائیل، هاشمی، تورج، و فرج پور نیری، سپیده (۱۳۹۸). پیش‌بینی رفتارهای پرخطر بر اساس هم‌نشینی با همسالان بزهکار، افسردگی و حل مسئله. فصلنامه علمی اعتیادپژوهی، (۵۳)، ۱۳، ۲۳۵-۲۵۲.

<http://etiadpajohi.ir/article-1-2097-fa.html>

بهادری خسروشاهی، جعفر، و خانجانی، زینب (۱۳۹۲). ارتباط راهبردهای مقابله‌ای و خودکارآمدی با گرایش به سوء مصرف مواد در دانشجویان. دانش و پژوهش در روان‌شناسی کاربردی، (۵۳)، ۱۴، ۹۰-۸۰.

حبیب زاده، عباس (۱۳۹۲). بررسی علل مراجعه دانشجویان به مرکز مشاوره دانشجویی دانشگاه قم. فرهنگ در

دانشگاه اسلامی، ۳(۳) (پیاپی ۸)، ۴۵۵-۴۷۴. <https://sid.ir/paper/236956/fa>

حبیبی یوسف، کلانتر هرمزی آنوسا، فرحبخش کیومرث، سلیمی بجستانی حسین، عسگری محمد. شناسایی مؤلفه‌های گرایش به مصرف سیگار در جوانان از دیدگاه متخصصان؛ یک تحلیل کیفی. پژوهش‌های

مشاوره. ۱۴۰۱؛ ۲۱ (۸۱): ۳۹-۷۸.

<https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.2717400.1401.21.81.7.9>

حسینی ناهید، و حسینی خوی، حسین (۱۴۰۳). واکاوی شیوه‌های اجتماعی شدن مبارزه با مواد مخدر. فصلنامه

علمی اعتیادپژوهی، ۱۸ (۷۲)، ۵۳-۷۸. <http://dx.doi.org/10.61186/etiadpajohi.18.72.3>

جبرائیلی، هاشم، و فعله‌گری، مهسا (۱۴۰۰). تحلیل الگوهای مصرف چنگدانه مواد و رفتار جنسی پرخطر و نقش محافظت‌کننده ایمان مذهبی در دانشجویان. فصلنامه علمی اعتیادپژوهی، (۶۲)، ۳۴۱، ۳۵۹-۳۴۱.

<http://dx.doi.org/10.52547/etiadpajohi.15.62.341>

خزایی، روح‌الله، منشئی، غلامرضا، آتش‌پور، و حمید، گل‌پرور (۱۴۰۱). مقایسه اثربخشی بسته آموزشی روان‌شناختی پیشگیری از مصرف مواد و درمان شناختی-رفتاری بر نگرش نسبت به مصرف مواد در دانش‌آموزان مستعد

مصرف مواد. فصلنامه علمی اعتیادپژوهی، (۶۵)، ۴۹، ۷۴-۴۹.

<http://dx.doi.org/10.52547/etiadpajohi.16.65.49>

دادفرنیاء، شکوفه، مهدیه، عارفه، دادخواه، کوثر، و سیفی کاشانی، فاطمه (۱۴۰۳). رابطه ویژگی‌های شخصیتی و

گرایش به اعتیاد: نقش میانجی راهبردهای تنظیم هیجان. پژوهش‌های مشاوره، ۲۳ (۹۱)، ۱۶۸-۱۹۵.

<http://dx.doi.org/10.18502/qjcr.v23i91.16937>

دائمی، حمیدرضا (۱۳۹۲). راهنمای عملی پیشگیری از اعتیاد نوجوانان و جوانان. تهران: انتشارات علمی و فرهنگی.

دهقانی، حمید (۱۴۰۰). شیوع‌شناسی مصرف مواد مخدر و تبیین جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر سوء مصرف مواد

دانشجویان (مطالعه موردی: دانشجویان دانشگاه اصفهان). توسعه اجتماعی، (۳)، ۱۵، ۱۴۱-۱۷۶.

<10.22055/qjsd.2021.16922>

رضاخانی مقدم، حامد، شجاعی زاده، داود، لشگرآرا، بهنام، صفری، حسین، سوادپور، محمدتقی، و صحبت زاده،

رزاق (۱۳۹۱). مقایسه مصرف مواد مخدر و علل گرایش به آن در بین دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی تهران

و دانشگاه تهران. مجله تحقیقات نظام سلامت، ۸ (۷)، ۱۳۰۰-۱۳۱۰.

<http://hsr.mui.ac.ir/article-1-482-fa.html>

سیدان، فریبا، و مهربان، میترا (۱۳۹۷). سنجش رابطه آگاهی از قوانین و اثرات سوء مصرف مواد مخدر و روان گردان‌ها و گرایش به استفاده از مواد مذکور میان دانش آموزان دختر. اعتیاد پژوهی، ۱۲(۵۰)، ۱۱۸-۱۰۵.

<https://sid.ir/paper/113954/fa>

شیخ الاسلامی، علی، و نوروزی فیروز، الهه (۱۴۰۲). تأثیر توانمندسازی روانی-اجتماعی بر تحمل آشفتگی دانش آموزان با آمادگی به اعتیاد. فصلنامه علمی اعتیادپژوهی، ۱۷(۶۷)، ۷-۲۴.

<http://dx.doi.org/10.52547/etiadjpajohi.17.67.7>

صاکی، سارا، اسکندری، اسمعیل، نصیری، الهام، صاکی، محمدرضا، صاکی، صلاح، و رئیس‌یان، شکوفه (۱۳۹۳). ارزیابی انگیزه پذیرش مسوولیت مشاوره دانشجویی توسط اساتید دانشگاه علوم پزشکی. توسعه‌ی آموزش جندی شاپور، ۲(۵)، ۱۶۵-۱۷۱.

<https://sid.ir/paper/228782/fa>

صفری، حسین، و حق‌ی، ناصر (۱۴۰۰). مطالعه کیفی عوامل اجتماعی اعتیاد به مواد مخدر، مطالعه موردی: معتادین مواد مخدر شهرکلیبر. مطالعات جامعه شناسی، ۱۴(۵۰)، ۸۹-۱۰.

[doi: 10.30495/jss.2020.1910670.1240](https://doi.org/10.30495/jss.2020.1910670.1240)

عشایری، طاهرا، سعادت‌ی، موسی، و جهان پرور، طاهره (۱۴۰۳). مطالعه دلایل و عوامل موثر بر شیوع مصرف مواد مخدر (مورد مطالعه: سطح کشوری). بررسی مسائل اجتماعی ایران، ۱۵(۱)، ۱۹۵-۲۱۴.

<https://doi.org/10.22059/ijsp.2024.360390.671135>

عماری، حسن، شریفی، حسن پاشا، هاشمیان، کیانوش، و میرزمانی، محمود (۱۳۹۰). بررسی تأثیر برنامه پیشگیری از اعتیاد «شادی» بر رفتارهای پرخطر (اختلال سلوک و اختلال رفتار مقابله ای) نوجوانان در معرض خطر مصرف مواد مخدر. مطالعات امنیت اجتماعی، جدید(۲۶)، ۸۱-۶۱.

<https://sid.ir/paper/203352/fa>

فرخی، میثم، و شهبازی، امین (۱۳۹۷). مطالعه کیفی تجربه زیسته اعتیاد به ماری جوانا در میان دانشجویان شهر تهران. بررسی مسائل اجتماعی ایران، ۹(۲)، ۲۳۷-۲۵۸.

<https://doi.org/10.22059/ijsp.2018.68627>

قاسم زاده، داود (۱۴۰۲). مطالعه کیفی علل و زمینه‌های اختلال مصرف مواد در بین دانش آموزان شهر تبریز. فصلنامه علمی اعتیادپژوهی، ۱۷(۶۷)، ۱۰۱-۱۲۶.

<http://dx.doi.org/10.52547/etiadjpajohi.17.67.101>

کامکار، شبنم، فرخی، نورعلی، سلیمی بجستانی، حسین، و مردانی راد، مژگان (۱۳۹۹). تدوین و آزمون مدل علی گرایش به اعتیاد دانشجویان بر اساس متغیرهای تحمل پریشانی و تمایز یافتگی با میانجی گری ناگوایی هیجانی. فصلنامه علمی اعتیادپژوهی، ۱۴(۵۵)، ۲۹-۴۶.

<http://dx.doi.org/10.29252/etiadjpajohi.14.55.29>

گودرزی، سعید، و اله دادی، نورالدین (۱۴۰۳). پیش بینی میزان گرایش به مصرف مواد مخدر بر اساس عوامل فرهنگی، اجتماعی و خانوادگی در دانشجویان. فصلنامه علمی اعتیادپژوهی، ۱۸(۷۲)، ۱۶۹-۱۸۸.

<http://dx.doi.org/10.61186/etiadjpajohi.18.72.8>

مقدم، محمد حسین (۱۴۰۱). کندوکای در بسترهای خانوادگی و پیامدهای پدیده اعتیاد در بین مردان در شهر اهواز. فصلنامه علمی اعتیادپژوهی، ۱۶(۶۶)، ۱۴۵-۱۷۰.

<http://dx.doi.org/10.52547/etiadjpajohi.16.66.145>

ممیز، احمد رضا، گلشنی، علیرضا، و طالبیان، محمد حسن (۱۴۰۰). نقش سیاست گذاری آموزشی در تغییر آگاهی و نگرش (درک خطر) نوجوانان و جوانان در پیشگیری از اعتیاد به مواد مخدر. اعتیاد پژوهی، (۶۱)، ۱۵-۱۹.

<https://sid.ir/paper/965378/fa>

۱۴۴.

منصوری جلیلیان، افسانه، و یزدانبخش، کامران (۱۳۹۵). پیش بینی گرایش به سوء مصرف مواد مخدر بر اساس خود متمایز سازی و باورهای فراشناخت دانشجویان. پژوهش های علوم شناختی و رفتاری. (۲): ۵۲-۴۳.

<https://doi.org/10.22108/cbs.2016.20993>

نعمتی سوگلی تپه، فاطمه، شاهمرادی، سمیه، رحیمی، فاطمه السادات، و خالدیان، محمد (۱۳۹۹). بررسی عوامل تاثیرگذار در سوء مصرف مواد مخدر و اعتیاد با رویکرد گراندد تئوری. فصلنامه علمی اعتیاد پژوهی، (۵۷)، ۱۱-۳۴.

<http://dx.doi.org/10.29252/etiadpajohi.14.57.11>

وجدانی همت، مهدی، و کلانتر هرمزی، آتوسا (۱۴۰۰). بررسی ادراک مشاوران مدرسه از نقش حرفه ای شان. مشاوره

<https://doi.org/10.22055/jac.2021.38252.1824>

کاربردی، (۲)، ۱۱-۱۰۵-۱۳۶.

Adu, A. O. P., & Oluwatusin, A. O. (2024). Impact of Drug Use and Substance Abuse on Students' Academic Performance in Nigerian Tertiary Institutions. *Journal of Humanities and Social Policy*, 10(4), 108-115.

<https://doi.org/10.56201/jhsp.v10.no4.2024.pg108.115>

Allena, H. Caldeiraa, K. Bugbeea, B. Vincent a, K. O'Grady b, K. Arria, A. (2017). Drug involvement during and after college: Estimates of opportunity and use given opportunity. *Drug and Alcohol Dependence*, 150-157.

<https://doi.org/10.1016%2Fj.drugalcdep.2017.01.025>

Alinsky, R. H., Hadland, S. E., Quigley, J., & Patrick, S. W. (2022). Recommended terminology for substance use disorders in the care of children, adolescents, young adults, and families. *Pediatrics*, 149(6), 20 - 36.

<https://doi.org/10.1542%2Fpeds.2022-057529>

Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3 (2). Pp. 77-101.

<http://dx.doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>

Manrique-Millones, D. L., Pineda-Marin, C. P., Millones-Rivalles, R. B., & Dimitrova, R. (2021). The 7Cs of positive youth development in Colombia and Peru: A promising model for reduction of risky behaviors among youth and emerging adults. *Handbook of positive youth development: Advancing research, policy, and practice in global contexts*, 16(8), 35-48.

https://psycnet.apa.org/doi/10.1007/978-3-030-70262-5_3

Prince, J (2015). University student counseling and mental health in the United States: Trends and challenges. *Mental Health & Prevention*. 3(2), 5-10.

<https://psycnet.apa.org/doi/10.1016/j.mhp.2015.03.001>

Olayinka, A. E. (2022). Determinants of Substance Abuse Among High Abusers Of Drugs In Ondo State Universities. *Midwifery*, 6(1), 40-49.

<https://www.doi.org/10.52589/AJHNM-MP0LWPUT>

- Saratlan, E. T. P., Risman, A., Ali, A. J., Rohman, F., Ramli, Y., & Soelton, M. (2021). Creating Character Building Against Drugs Abuse On Youth Organization. *In ICCD*, 3(1), 241 -245.
<https://doi.org/10.33068/iccd.Vol3.Iss1.350>
- Schulenberg, J. E., & Maggs, J. L. (2002). A developmental perspective on alcohol use and heavy drinking during adolescence and the transition to young adulthood. *Journal of Studies on Alcohol, Supplement*, (s14), 54–70.
<http://doi.org/10.15288/jsas.2002.s14.54>
- Weichold, K., Tomasik, M. J., Silbereisen, R. K., & Spaeth, M. (2016). The effectiveness of the life skills program IPSY for the prevention of adolescent tobacco use: The mediating role of yielding to peer pressure. *The Journal of Early Adolescence*, 36(7), 881–908.
<https://doi.org/10.1177/0272431615589349>

© 2026 Iran Counseling Association, Tehran, This article is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0 license) (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0>)